

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій,
обліку та фінансів

Кафедра бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

КОСМІН ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

УДК 657.421:657.6

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА
ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ»**

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і тестів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
Олександр КОСМІН

Науковий керівник
Савченко Наталія Миколаївна
кандидат економічних наук, доцент

Житомир – 2025

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліського національного університету

Рецензент:

доцент кафедри фінансів і кредиту Поліського національного університету,
к.е.н., професор. Віленчук Олександр Миколайович

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

допустити до захисту

Голова комісії _____ Тетяна ГАЙДУЧОК

Висновок кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту за
результатами попереднього захисту: допустити до захисту

Протокол засідання кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та
аудиту № 7 від 17 грудня 2025 року

Завідувач кафедри бухгалтерського
обліку, оподаткування та аудиту _____ Наталія МАЛЮГА

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Студент КОСМІН Олександр Сергійович захистив кваліфікаційну роботу з
оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____,

за університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____

Наталія САВЧЕНКО

АНОТАЦІЯ

Космін О.С. Облік, аналіз і аудит основних засобів на вітчизняних підприємствах. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». – Поліський національний університет, Житомир, 2025.

Кваліфікаційна робота присвячена комплексному дослідженню теоретичних, методичних і практичних аспектів бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту основних засобів на вітчизняних підприємствах. У роботі розкрито економічну сутність і класифікацію основних засобів, охарактеризовано нормативно-правове регулювання їх обліку в Україні, а також особливості формування облікової політики підприємства щодо визнання, оцінки, амортизації та вибуття необоротних активів. Значну увагу приділено методиці аналізу ефективності використання основних засобів, зокрема показникам забезпеченості, руху, технічного стану та віддачі основних фондів. Досліджено організацію і методику внутрішнього та зовнішнього аудиту основних засобів, визначено типові порушення та ризики, що виникають у процесі їх обліку та використання. На основі проведеного дослідження обґрунтовано практичні рекомендації щодо удосконалення системи обліку, аналізу й аудиту основних засобів з метою підвищення ефективності управління майном підприємств і достовірності фінансової звітності.

Ключові слова: основні засоби; бухгалтерський облік; аналіз; аудит; ефективність використання.

ABSTRACT

Kosmin O.S. Accounting, analysis and audit of fixed assets at domestic enterprises. – Qualification work in the form of a manuscript.

Qualification work for the degree of master in the specialty 071 «Accounting and taxation». – Polissia National University, Zhytomyr, 2025.

The qualification work is devoted to a comprehensive study of theoretical, methodological and practical aspects of accounting, analysis and audit of fixed assets at domestic enterprises. The work reveals the economic essence and classification of fixed assets, characterizes the regulatory and legal regulation of their accounting in Ukraine, as well as the features of the formation of the enterprise's accounting policy regarding the recognition, valuation, depreciation and disposal of non-current assets. Considerable attention is paid to the methodology for analyzing the effectiveness of the use of fixed assets, in particular, indicators of security, movement, technical condition and return on fixed assets. The organization and methodology of internal and external audit of fixed assets were studied, typical violations and risks that arise in the process of their accounting and use were identified. Based on the conducted research, practical recommendations were substantiated for improving the system of accounting, analysis and audit of fixed assets in order to increase the efficiency of enterprise property management and the reliability of financial reporting.

Keywords: fixed assets; accounting; analysis; audit; efficiency of use.

ЗМІСТ

ВСТУП		5
Розділ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	8
1.1.	Економічна сутність основних засобів та їх роль у забезпеченні господарської діяльності підприємства	8
1.2.	Нормативно-правове регулювання обліку, аналізу та аудиту основних засобів відповідно до національних і міжнародних стандартів	13
1.3.	Характеристика фінансово-господарської діяльності ПАТ «Житомирське АТП-11854» та забезпеченість його основними засобами	16
Розділ 2.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	22
2.1.	Організація бухгалтерського обліку основних засобів в ПАТ «Житомирське АТП-11854»	22
2.2.	Синтетичний та аналітичний облік основних засобів і порядок формування амортизаційних відрахувань та звітності	24
2.3.	Напрями удосконалення обліку основних засобів в сучасних умовах цифровізації та інтегрованого управління активами	29
Розділ 3.	ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	34
3.1.	Аналіз складу, структури, руху та ефективності використання основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854»	34
3.2.	Організація та методика аудиту операцій з обліку основних засобів	42
3.3.	Удосконалення системи внутрішнього контролю та управління основними засобами за результатами аналізу та аудиту	45
ВИСНОВКИ.....		49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		52
ДОДАТКИ.....		57

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах трансформації економіки України, посилення конкуренції та інтеграції вітчизняних підприємств у міжнародний економічний простір особливої актуальності набувають питання ефективного управління майном, насамперед основними засобами. Основні засоби формують матеріально-технічну базу підприємств, забезпечують безперервність виробничих процесів і безпосередньо впливають на рівень собівартості, фінансові результати та інвестиційну привабливість суб'єктів господарювання. За цих умов належна організація бухгалтерського обліку, систематичний економічний аналіз і дієвий аудит основних засобів є необхідною передумовою прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Особливої значущості зазначені питання набувають у зв'язку з цифровізацією облікових процесів, гармонізацією національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами фінансової звітності та зростанням вимог до достовірності й прозорості фінансової інформації. Недостатній рівень оновлення основних засобів, їх високий ступінь зносу, а також наявність ризиків помилок і порушень в обліку та звітності зумовлюють необхідність удосконалення методики обліку, аналізу та аудиту необоротних активів на вітчизняних підприємствах, що й визначає актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика обліку та аудиту основних засобів продовжує залишатися актуальною темою для економічної науки. Значний теоретичний внесок у розвиток цього напрямку зробили такі вчені-економісти, як М. Т. Білуха, Н. Г. Виговська, Т. С. Гайдучок, В. Г. Козак, Б. М. Литвин, М. С. Пушкар, П. Т. Саблук, В. В. Сопко, Н. М. Ткаченко, Б. Ф. Усач та інші. Водночас низка практичних аспектів, пов'язаних з адаптацією облікових і контрольних процедур до сучасних умов цифровізації та специфіки діяльності окремих підприємств, потребує подальшого дослідження й удосконалення.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо

удосконалення обліку, аналізу та аудиту основних засобів на вітчизняних підприємствах на прикладі ПАТ «Житомирське АТП-11854».

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких завдань:

- дослідити економічну сутність основних засобів та їх роль у забезпеченні господарської діяльності підприємства;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання обліку, аналізу та аудиту основних засобів відповідно до національних і міжнародних стандартів;
- охарактеризувати фінансово-господарську діяльність ПАТ «Житомирське АТП-11854» та рівень його забезпеченості основними засобами;
- дослідити організацію бухгалтерського обліку основних засобів на підприємстві;
- проаналізувати синтетичний та аналітичний облік основних засобів, порядок формування амортизаційних відрахувань і фінансової звітності;
- визначити напрями удосконалення обліку основних засобів у сучасних умовах цифровізації та інтегрованого управління активами;
- провести аналіз складу, структури, руху та ефективності використання основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854»;
- дослідити організацію та методiku аудиту операцій з обліку основних засобів;
- обґрунтувати напрями удосконалення системи внутрішнього контролю та управління основними засобами за результатами аналізу та аудиту.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процеси формування, використання та відтворення основних засобів у діяльності вітчизняних підприємств. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854».

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовувалися методи теоретичного узагальнення й аналізу для формування наукових підходів до обліку та аудиту основних засобів, методи економічного аналізу – для оцінки їх складу,

руху та ефективності використання. Методи спостереження й порівняння використовувалися для зіставлення облікових і звітних даних, моделювання – для обґрунтування напрямів удосконалення обліку й контролю, графічний метод – для наочного подання результатів, а індукція та дедукція – для формування узагальнених і обґрунтованих висновків.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативно-правові акти України, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти фінансової звітності, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, фінансова та статистична звітність ПАТ «Житомирське АТП-11854», матеріали внутрішнього обліку й аудиту підприємства.

Наукова новизна роботи. Наукова новизна роботи полягає в розвитку методичних підходів до обліку, аналізу та аудиту основних засобів з урахуванням умов цифровізації, а також у вдосконаленні системи внутрішнього контролю управління основними засобами на основі комплексного поєднання аналітичних і аудиторських процедур.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення дослідження полягає в можливості використання отриманих висновків і рекомендацій у діяльності вітчизняних підприємств для підвищення ефективності використання основних засобів, удосконалення організації їх обліку та аудиту, а також забезпечення достовірності фінансової звітності та якості управлінських рішень.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

1.1. Економічна сутність основних засобів та їх роль у забезпеченні господарської діяльності підприємства

Основні засоби є фундаментальним елементом майнового комплексу будь-якого підприємства, оскільки вони забезпечують виконання виробничих та операційних функцій і формують основу для створення доданої вартості. Рациональне використання основних засобів безпосередньо впливає на ефективність діяльності, фінансові результати та конкурентоспроможність підприємства.

У сучасних умовах господарювання, що характеризуються високою капіталомісткістю виробництва та прискореним технічним старінням активів, питання економічної сутності та ролі основних засобів набуває особливої актуальності.

З позиції економічної категорії основні засоби є складовою частиною постійного виробничого капіталу, що представлені у формі засобів праці і поступово, протягом тривалого часу та кількох виробничих циклів, переносять свою вартість на кінцевий продукт [28].

Визначаємо основні засоби (рис. 1.1) як матеріальні активи, вартість яких регулюється нормами Податкового кодексу України, призначені для використання у господарській діяльності підприємств (установ, організацій) терміном понад один рік (або довшим операційним циклом, якщо він перевищує рік). При цьому їх вартість поступово зменшується за рахунок перенесення частини вартості на створений продукт у вигляді амортизаційних відрахувань [6].

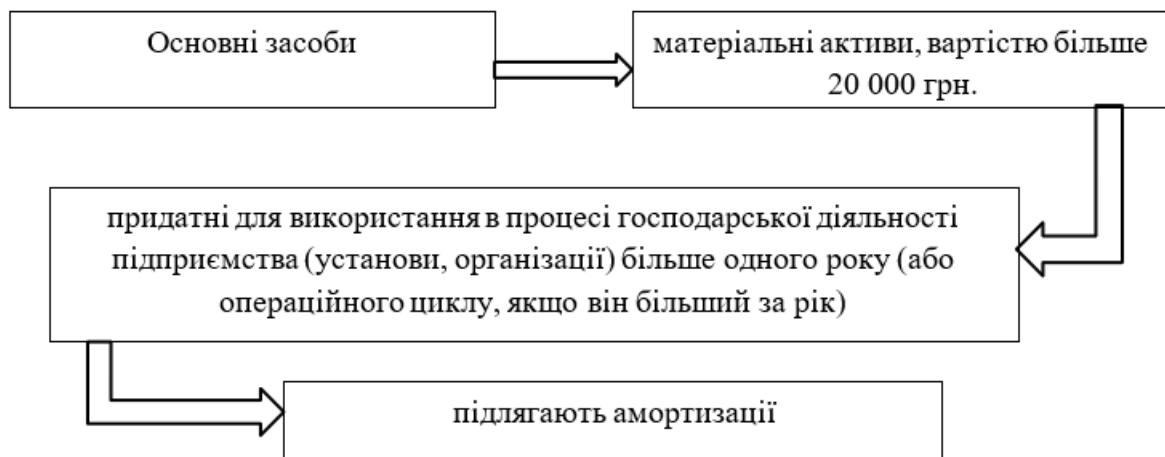

Рис. 1.1. Економічна сутність основних засобів

Джерело: узагальнено автором за [6]

Відповідно до підпункту 14.1.138 Податкового кодексу України, до основних засобів належать матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин на наданих у користування ділянках надр, за винятком вартості земельних ділянок, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів із вартістю до 20 000 гривень, невиробничих основних засобів, а також нематеріальних активів.

Зазначені активи призначені для використання платником податку у процесі здійснення господарської діяльності, мають первісну вартість, що перевищує 20 000 гривень, та поступово втрачають свою споживчу вартість унаслідок фізичного або морального зносу. Очікуваний строк їх корисного використання (експлуатації) з моменту введення в експлуатацію становить понад один рік або перевищує тривалість операційного циклу, якщо він є довшим за календарний рік [32].

Бухгалтерський облік є однією з ключових підсистем управління суб'єктом господарювання, що забезпечує інформаційне супроводження діяльності підприємства. У зв'язку зі змінами в пріоритетах роботи суб'єктів господарювання та впливом зовнішнього середовища на формування облікових даних, дослідження принципів бухгалтерського обліку у контексті управління підприємством набуває особливої актуальності. Облікова система має бути гнучкою й адаптивною до змін у господарській діяльності.

Слід підкреслити, що принципи бухгалтерського обліку як теоретична основа для відображення операцій підприємства закріплені в нормативно-правовому акті – Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

На рис. 1.2 наведено характеристику принципів, які є фундаментом обліку основних засобів. Ці принципи становлять невід’ємну частину методології бухгалтерського обліку та слугують основою для формування єдиних правил ведення обліку й складання фінансової звітності.

Рис. 1.2. Принципи обліку основних засобів

Джерело: узагальнено автором за [34]

Науково обґрунтована класифікація в практичній діяльності застосовується для організації аналітичного та синтетичного обліку наявності й руху основних засобів, правильного нарахування амортизації та визначення розміру їх зносу, а

також під час проведення інвентаризації [43].

Відповідно до чинної типової класифікації, основні засоби групуються за галузевою приналежністю, функціональним призначенням, способом використання, власністю, а також за натурально-речовим складом (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація основних засобів

Ознака	Групи
За функціональним призначенням	Виробничі Невиробничі
За галузевою ознакою	Промисловість Сільського господарства Транспорту Торгівлі
За належністю	Власні Орендовані
За ступенем використання	Діючі Недіючі
За натурально-матеріальним складом	Земельні ділянки, будинки, споруди та передавальні пристрої Машини й пристрої Транспортні засоби Прилади, інвентар Багатолітні насадження Інші необоротні матеріальні активи

Джерело: узагальнено автором за [43]

Основні засоби – це матеріальні активи, які:

- використовуються у виробництві товарів та наданні послуг протягом тривалого часу;
- безпосередньо не споживаються у процесі виробництва;
- підлягають зносу (фізичному та моральному), що відображається через амортизаційні відрахування [30].

З точки зору економіки, основні засоби виступають:

1. Фактором виробництва – забезпечують технологічний процес, підтримують виробничу потужність та стабільність операцій;
2. Ресурсом створення доданої вартості – через використання активів підприємство отримує продукцію, яка приносить доходи;
3. Об'єктом інвестицій – вкладення у модернізацію та оновлення основних засобів сприяє підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності;

4. Елементом фінансового планування та контролю – облік та амортизація основних засобів формують витрати на виробництво і впливають на прибуток підприємства.

Для ефективного управління основними засобами необхідно розуміти їх структуру. Основні групи включають:

- Будівлі та споруди – приміщення, цехи, склади;
- Машини та обладнання – технологічні лінії, транспортні засоби;
- Інструменти та прилади – допоміжне обладнання;
- Транспортні засоби – автомобілі, вантажні та спеціальні машини;
- Інші активи – земельні ділянки, інженерні мережі, капітальні витрати

на поліпшення орендованого майна [30].

Структура основних засобів впливає на ефективність виробництва, а також на методи їх обліку, амортизації та аудиту.

Основні засоби виконують декілька ключових функцій у діяльності підприємства:

1. Виробнича функція – забезпечують безперервність технологічного процесу та виконання операційних завдань.
2. Фінансова функція – через амортизаційні відрахування формують витрати, впливають на прибуток і капітальні вкладення.
3. Контрольна функція – облік та аудит основних засобів дозволяють контролювати їх наявність, рух, ефективність використання та стан активів.
4. Інвестиційна функція – оновлення та модернізація основних засобів забезпечує конкурентоспроможність та підвищення продуктивності підприємства.
5. Соціальна функція – забезпечує робочі місця, безпеку праці та стабільність операцій для персоналу.

Раціональне використання основних засобів також дозволяє зменшити витрати на виробництво, оптимізувати обслуговування та ремонти, підвищити фондівіддачу та ефективність підприємства.

Отже, основні засоби є ключовим фактором виробництва та ефективності діяльності підприємства, забезпечуючи безперервність операцій і створення

доходів. Раціональне використання, системний облік, аналіз та аудит основних засобів дозволяють підвищити продуктивність, оптимізувати витрати та забезпечити фінансову стабільність. Класифікація та структуризація основних засобів є необхідною для ефективного управління активами, оцінки їх зносу та прийняття рішень щодо модернізації. Впровадження методів економічного аналізу, показників фондоддачі, фондомісткості та інтеграція обліку з управлінським контролем сприяють підвищенню ефективності використання основних засобів.

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку, аналізу та аудиту основних засобів відповідно до національних і міжнародних стандартів

Основні засоби є критично важливим компонентом майнового комплексу будь-якого підприємства, оскільки забезпечують виконання виробничих та операційних функцій, формують фінансові результати та впливають на ефективність господарської діяльності. Раціональний облік, аналіз і аудит основних засобів потребують чіткого нормативного забезпечення, яке регулює порядок відображення операцій, оцінки активів, нарахування амортизації та проведення аудиторських перевірок.

У сучасних умовах глобалізації та інтеграції бізнесу велике значення набуває узгодження національних норм обліку та аудиту з міжнародними стандартами, що забезпечує прозорість фінансової інформації, підвищує довіру інвесторів та сприяє залученню капіталу.

В Україні облік основних засобів регулюється наступними основними нормативними документами:

1. Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який визначає основні принципи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності [34].

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку НП(С)БО 7 «Основні засоби» – встановлює правила обліку первісної та залишкової вартості, амортизації, переоцінки та вибуття основних засобів [30];

3. Податковий кодекс України – регулює порядок нарахування амортизації для цілей оподаткування, встановлює групи основних засобів та строки їх корисного використання [32].

4. Інструкції та методичні рекомендації Державної податкової служби та Міністерства фінансів, що деталізують правила обліку та звітності.

Національні стандарти спрямовані на забезпечення достовірності обліку та фінансової інформації, контроль за наявністю, рухом та ефективністю використання основних засобів.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) та аудиту (МСА) визначають принципи обліку основних засобів, які застосовуються для забезпечення порівнянності та прозорості фінансової звітності на глобальному рівні.

1. МСБО 16 «Основні засоби»:

- встановлює правила оцінки первісної вартості активів;
- регламентує амортизацію та переоцінку;
- визначає порядок обліку ремонту, модернізації та вибуття активів;
- передбачає розкриття інформації про склад, стан та вартість основних засобів у фінансовій звітності.

2. МСБО 36 «Знецінення активів» – регулює оцінку можливої втрати вартості активів і порядок коригування залишкової вартості.

3. МСА (International Standards on Auditing) – встановлюють вимоги до аудиту основних засобів, зокрема:

- перевірки достовірності облікових даних;
- фізичної наявності та технічного стану активів;
- обґрунтованості амортизаційних відрахувань;
- оцінки ризиків знецінення та ефективності використання активів.

Міжнародні стандарти сприяють уніфікації облікових та аудиторських процедур, що особливо важливо для підприємств, що працюють із зовнішніми інвесторами або беруть участь у міжнародних проектах.

Таблиця 1.2

Порівняння національних стандартів П(С)БО та міжнародних МСБО
для обліку основних засобів

Питання	Національні стандарти (П(С)БО)	Міжнародні стандарти (МСБО)	Коментар/Можливість інтеграції
Первісна вартість основних засобів	Враховується фактична собівартість придбання або виготовлення	Враховується фактична собівартість або справедлива вартість при придбанні	Обидва підходи співставні, різниця у деталізації оцінки переоцінки
Амортизація	Національні стандарти дозволяють тільки нарахування лінійним або нелінійним методом на основі нормативів податкового законодавства	Нарахування амортизації за методами, що відображають очікуване економічне споживання корисного ресурсу активу	Можлива адаптація автоматизованих методів обліку амортизації для узгодження обох стандартів
Переоцінка основних засобів	Обмежене застосування, дозволяється у виняткових випадках	Дозволена регулярна переоцінка за справедливою вартістю з відображенням у балансі	Впровадження переоцінки підвищує достовірність обліку активів
Знецінення активів	В окремих випадках відображається, детально не регламентується	МСБО 36 вимагає оцінки і коригування залишкової вартості у разі знецінення	Інтеграція дозволяє уникнути завищення вартості активів та забезпечує достовірність фінансової звітності
Вибуття основних засобів	Облік ведеться через списання за первісною або залишковою вартістю	Вибуття відображається за справедливою вартістю з фіксацією прибутку/збитку	Об'єднання правил спрощує звітність та аудит
Розкриття інформації у фінансовій звітності	Основні дані: первісна/залишкова вартість, амортизація, строки корисного використання	Розширене розкриття: методи оцінки, переоцінка, знецінення, обмеження активів, вплив на прибуток	Забезпечує прозорість для зовнішніх користувачів інформації

Джерело: узагальнено автором за [42]

Поєднання національних та міжнародних стандартів дозволяє:

1. Забезпечити повноту та достовірність обліку основних засобів;
2. Підвищити прозорість фінансової звітності для внутрішніх і зовнішніх користувачів;
3. Впроваджувати сучасні методи оцінки, переоцінки та амортизації активів;
4. Сприяти інтеграції бухгалтерського, управлінського та аналітичного обліку на підприємствах.

Отже, національна нормативна база забезпечує фундамент для ведення обліку, аналізу та аудиту основних засобів, однак потребує адаптації до сучасних умов цифровізації та інтегрованого управління активами. Міжнародні стандарти сприяють підвищенню прозорості, достовірності та порівнянності фінансової інформації, що важливо для підприємств з міжнародними зв'язками. Для ефективного управління основними засобами рекомендується поєднувати національні та міжнародні підходи, впроваджувати сучасні цифрові системи обліку, інтегрувати бухгалтерський, управлінський та аналітичний облік, а також проводити регулярний внутрішній та зовнішній аудит активів.

Таким чином, нормативно-правове регулювання обліку, аналізу та аудиту основних засобів є ключовим фактором забезпечення ефективного управління активами підприємств, підвищення достовірності фінансової інформації та сприяння прийняттю обґрунтованих управлінських рішень

1.3. Характеристика фінансово-господарської діяльності ПАТ «Житомирське АТП-11854» та забезпеченість його основними засобами

Публічне акціонерне товариство «Житомирське АТП-11854» є одним із провідних підприємств транспортної галузі Житомирської області. Свою діяльність підприємство здійснює у сфері пасажирських та вантажних

автомобільних перевезень, надаючи якісні послуги з внутрішніх і міжміських перевезень.

АТП-11854 має багаторічний досвід роботи, сучасний автопарк і кваліфікований персонал, що забезпечує надійність і безпеку транспортних послуг. Підприємство обслуговує як міські маршрути, так і приміські та міжміські напрямки, сприяючи розвитку транспортної інфраструктури регіону.

ПАТ «Житомирське АТП-11854» дотримується високих стандартів експлуатації транспортних засобів, підтримує автопарк у належному технічному стані та впроваджує сучасні технології управління, що дозволяє підвищувати якість обслуговування клієнтів.

Особлива увага приділяється безпеці пасажирів, дотриманню екологічних норм і стандартів, а також забезпеченню своєчасності та комфортності перевезень. Підприємство активно співпрацює з місцевими органами влади та іншими суб'єктами господарювання для покращення транспортного сервісу на території області.

Загалом, ПАТ «Житомирське АТП-11854» є надійним партнером у сфері автомобільних перевезень, що сприяє сталому розвитку регіональної економіки та задоволенню транспортних потреб населення.

Таблиця 1.3

Ідентифікаційні дані та загальна інформація

ПАТ «Житомирське АТП-11854»

№ з/п	Повне найменування	Приватне акціонерне товариство "Житомирське автотранспортне підприємство 11854"
2	Скорочене найменування	ПрАТ "Житомирське АТП 11854"
3	Ідентифікаційний код юридичної особи	03116625
4	Дата державної реєстрації	28.06.1996
5	Місцезнаходження	10025, Україна, Житомирська обл., Корольовський р-н, м. Житомир, вул. Корольова ,158
6	Основні види діяльності із зазначенням їх найменування та коду за КВЕД	16.24 - ВИГОТОВЛЕННЯ ДЕРЕВ'ЯНОЇ ТАРИ 49.41 - ВАНТАЖНИЙ АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТ 49.31 - ПАСАЖИРСЬКИЙ НАЗЕМНИЙ ТРАНСПОРТ МІСЬКОГО ТА ПРИМІСЬКОГО СПОЛУЧЕННЯ

Джерело: узагальнено автором за [33]

Фінансові результати ПАТ «Житомирське АТП-11854» – це показники, які відображають результативність фінансово-господарської діяльності компанії за певний період, що включає прибуток або збиток, формуються на основі звітності та аналізу доходів і витрат. Ці результати є важливим інструментом для оцінки ефективності управлінських рішень, рентабельності операцій, а також загальної фінансової стабільності підприємства. Фінансові результати дозволяють акціонерам, інвесторам та управлінському персоналу розуміти здатність підприємства генерувати прибуток і фінансувати свою діяльність. Динаміка показників господарської діяльності в ПАТ «Житомирське АТП-11854» за 2022-2024 роки наведена в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Динаміка показників господарської діяльності ПАТ «Житомирське АТП-11854» за 2022-2024 роки

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Кількість персоналу	44	34	30
Дохід (тис грн)	25764	26922	31820
Чистий прибуток (тис грн)	1662	1249	1062
Активи (тис грн)	8528	24991	26039
Гроші та їх еквіваленти (тис грн)	1372	1642	1895
Поточні зобов'язання (тис грн)	1706	1360	1346
Власний капітал (тис грн)	6822	23631	24693

Джерело: розраховано автором за [33]

Аналіз динаміки показників господарської діяльності ПАТ «Житомирське АТП-11854» за 2020-2024 роки свідчить про значні зміни у фінансовому стані підприємства. Аналіз наведених показників свідчить про суттєві структурні та фінансові зміни в діяльності ПАТ «Житомирське АТП-11854» упродовж 2022–2024 років. Насамперед спостерігається тенденція до скорочення чисельності персоналу з 44 осіб у 2022 році до 30 осіб у 2024 році, що може бути наслідком оптимізації витрат, автоматизації окремих процесів або зменшення обсягів трудомістких операцій.

Водночас дохід підприємства має стійку тенденцію до зростання: з 25 764 тис. грн у 2022 році до 31 820 тис. грн у 2024 році. Це свідчить про підвищення результативності господарської діяльності, зростання обсягів наданих послуг або

перегляд цінової політики підприємства. Однак на тлі зростання доходів чистий прибуток має негативну динаміку – з 1662 тис. грн у 2022 році до 1062 тис. грн у 2024 році. Така ситуація може бути зумовлена зростанням собівартості, адміністративних витрат, амортизаційних відрахувань або фінансових витрат.

Особливої уваги заслуговує різке зростання вартості активів підприємства: з 8528 тис. грн у 2022 році до 26039 тис. грн у 2024 році. Це свідчить про суттєве нарощення майнового потенціалу, зокрема за рахунок оновлення або дооцінки основних засобів, що є позитивною тенденцією для подальшого розвитку підприємства. Паралельно зростають грошові кошти та їх еквіваленти, що вказує на покращення ліквідності та платоспроможності підприємства.

Аналіз зобов'язань показує зменшення поточних зобов'язань з 1706 тис. грн у 2022 році до 1346 тис. грн у 2024 році, що свідчить про зниження боргового навантаження та більш стабільну фінансову політику. Водночас спостерігається значне зростання власного капіталу, який у 2024 році становить 24693 тис. грн проти 6822 тис. грн у 2022 році. Це є позитивним чинником, що підтверджує фінансову стійкість підприємства та підвищення його автономії.

Загалом результати аналізу свідчать, що ПАТ «Житомирське АТП-11854» у 2022–2024 роках характеризується зміцненням майнового стану та фінансової стабільності, однак зниження рівня чистого прибутку за умов зростання доходів вказує на необхідність поглибленого аналізу витрат і підвищення ефективності використання ресурсів, зокрема основних засобів.

Динаміка фінансових індикаторів в ПАТ «Житомирське АТП-11854» за 2022–2024 роки наведена в табл. 2.2. Аналіз динаміки фінансових індикаторів ПАТ «Житомирське АТП-11854» за 2022–2024 роки свідчить про високий рівень платоспроможності та фінансової стійкості підприємства, попри окремі негативні тенденції у сфері прибутковості.

Показники ліквідності протягом аналізованого періоду демонструють стійку позитивну динаміку. Так, коефіцієнт поточної ліквідності зріс з 2,21 у 2022 році до 3,32 у 2024 році, що значно перевищує нормативне значення та вказує на наявність достатнього обсягу оборотних активів для покриття поточних зобов'язань.

Таблиця 1.5

Динаміка фінансових індикаторів в ПАТ «Житомирське АТП-11854»
за 2022-2024 роки

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Коефіцієнт поточної ліквідності	2.21	2.66	3.32
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0.80	1.21	1.41
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1.98	2.37	2.97
Коефіцієнт автономії	0.80	0.95	0.95
Рентабельність активів (ROA)	0.19	0.05	0.04
Рентабельність власного капіталу (ROE)	0.28	0.05	0.04
Чиста маржа	0.07	0.05	0.04
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	1.43	1.11	1.14
Коефіцієнт заборгованості	0.20	0.05	0.05

Джерело: розраховано автором за [33]

Аналогічна тенденція спостерігається і за коефіцієнтом швидкої ліквідності, який підвищився з 1,98 до 2,97, а також коефіцієнтом абсолютної ліквідності, значення якого зросло з 0,80 до 1,41. Це свідчить про високий рівень миттєвої платоспроможності та наявність значних ліквідних ресурсів.

Коефіцієнт автономії протягом 2023–2024 років утримується на рівні 0,95, що є надзвичайно високим показником фінансової незалежності підприємства. Така структура капіталу означає мінімальну залежність від позикових коштів і низький рівень фінансових ризиків. Це підтверджується й динамікою коефіцієнта заборгованості, який знизився з 0,20 у 2022 році до 0,05 у 2023–2024 роках, що свідчить про суттєве скорочення боргового навантаження.

Водночас показники рентабельності демонструють негативну тенденцію до зниження. Рентабельність активів (ROA) зменшилася з 0,19 у 2022 році до 0,04 у 2024 році, а рентабельність власного капіталу (ROE) – з 0,28 до 0,04 відповідно. Аналогічна динаміка простежується і за показником чистої маржі, який скоротився з 0,07 до 0,04. Це свідчить про зниження ефективності використання активів і власного капіталу, а також про зменшення прибутковості основної діяльності підприємства.

Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом у 2022 році становив 1,43, а у 2024 році – 1,14. Хоча показник знизився, його значення

перевищує одиницю, що свідчить про повне фінансування необоротних активів за рахунок власного капіталу та дотримання принципів фінансової стійкості.

Отже, результати аналізу дають підстави зробити висновок, що ПАТ «Житомирське АТП-11854» характеризується високим рівнем ліквідності, фінансової незалежності та низьким борговим навантаженням. Разом із тим, тенденція до зниження показників рентабельності вимагає посилення уваги керівництва до питань підвищення ефективності операційної діяльності, оптимізації витрат та активізації використання наявного ресурсного потенціалу з метою забезпечення стабільного зростання фінансових результатів у майбутніх періодах.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Організація бухгалтерського обліку основних засобів в ПАТ «Житомирське АТП-11854»

Ефективне функціонування автотранспортних підприємств безпосередньо залежить від рівня забезпеченості та стану основних засобів, які формують матеріально-технічну базу перевезень. Для ПАТ «Житомирське АТП-11854» основні засоби відіграють ключову роль, оскільки до їх складу входять транспортні засоби, виробничі будівлі, гаражі, ремонтне обладнання, інженерні мережі та інші активи, без яких неможливе здійснення господарської діяльності.

Бухгалтерський облік основних засобів у ПАТ «Житомирське АТП-11854» організовано відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 7 «Основні засоби» та внутрішніх положень облікової політики підприємства [30].

Основні засоби підприємства класифікуються за функціональним призначенням на:

- виробничі (автобуси, вантажні автомобілі, ремонтне обладнання, гаражі);
- адміністративні (офісні приміщення, комп'ютерна техніка, меблі);
- допоміжні (інженерні споруди, інструменти, господарський інвентар).

Така класифікація дозволяє чітко розмежувати активи за напрямками використання та забезпечує правильне віднесення амортизаційних відрахувань до відповідних статей витрат.

Первинний облік основних засобів проводиться за певною послідовністю: спочатку здійснюється спостереження відповідної події чи явища, після чого їх оцінюють у натуральному та вартісному вимірі. Отримані дані фіксуються у

відповідних первинних документах, які наведені на рис. 2.1.

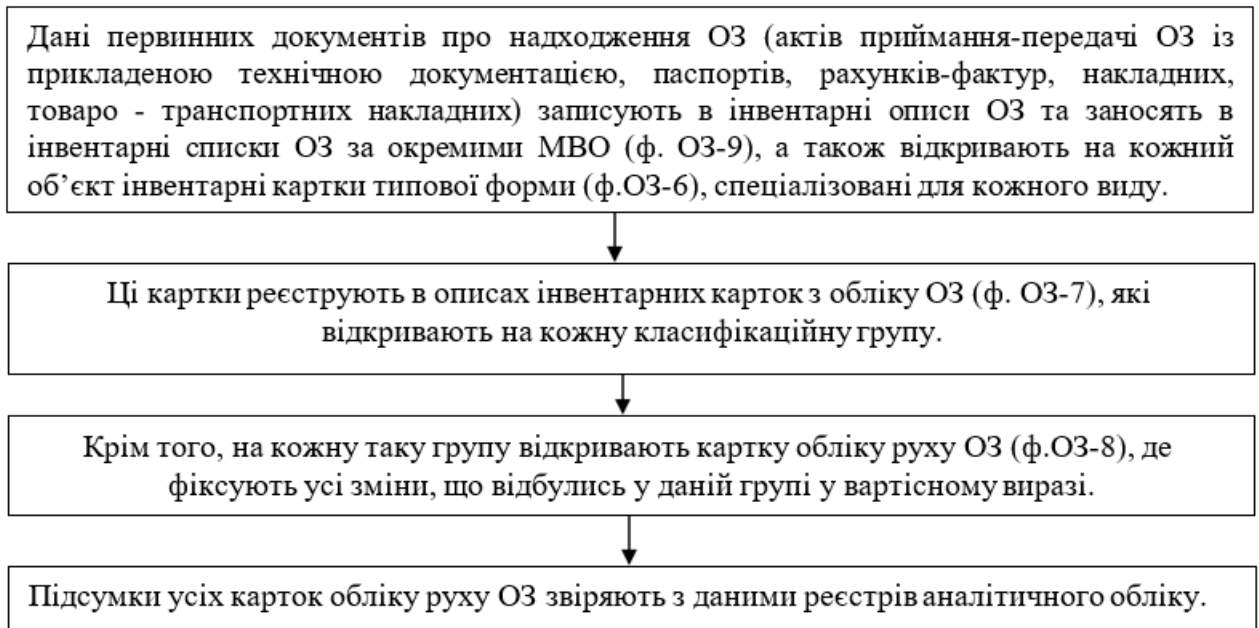

Рис. 2.1. Послідовність ведення обліку основних засобів
в ПАТ «Житомирське АТП-11854»

Джерело: узагальнено автором за [27]

Отже, організація бухгалтерського обліку основних засобів у ПАТ «Житомирське АТП-11854» побудована з урахуванням галузевої специфіки автотранспортного підприємства та відповідає вимогам національних стандартів бухгалтерського обліку. Поєднання синтетичного й аналітичного обліку забезпечує повноту, точність і прозорість інформації про стан та використання основних засобів.

Рациональна організація амортизації сприяє обґрунтованому формуванню собівартості перевезень і фінансових результатів. Удосконалення обліку основних засобів, зокрема шляхом автоматизації та посилення внутрішнього контролю, є важливим напрямом підвищення ефективності діяльності ПАТ «Житомирське АТП-11854».

2.2. Синтетичний та аналітичний облік основних засобів і порядок формування амортизаційних відрахувань та звітності

Основні засоби є ключовим елементом матеріально-технічної бази будь-якого підприємства, оскільки вони забезпечують безперервність виробничого процесу та формування доходів. Вартість, стан і рух основних засобів потребують систематичного обліку та контролю, що здійснюється через синтетичний і аналітичний облік. Актуальність теми обумовлена необхідністю забезпечення точності фінансової звітності, ефективного використання активів і формування достовірної інформації для управлінських рішень.

Синтетичний облік – це узагальнений облік основних засобів на рівні бухгалтерського балансу. В Україні він регулюється НП(С)БО 7 “Основні засоби” та ведеться на рахунках класу 1 (Активи) бухгалтерського плану рахунків. Характеристика рахунку з обліку основних засобів узагальнено на рис. 2.2 [20; 27].

Синтетичний облік дозволяє підприємству отримувати узагальнені дані про залишкову вартість основних засобів та розмір нарахованої амортизації, які необхідні для складання бухгалтерської та податкової звітності.

Аналітичний облік забезпечує деталізацію даних синтетичного обліку, включаючи: вид основного засобу; дату введення в експлуатацію; первісну вартість; строк корисного використання; залишкову вартість; нараховану амортизацію [20].

Аналітичні дані ведуться у спеціальних картках обліку основних засобів або автоматизованих системах управління активами. Вони дозволяють контролювати стан конкретних об'єктів, їх рух та своєчасність проведення ремонтів або модернізації.

У сучасних умовах особливого значення набуває ефективне інформаційне забезпечення управління основними засобами на лісогосподарських підприємствах, що дає змогу здійснювати планування та контроль за впровадженням управлінських рішень. Узагальнена модель інформаційного забезпечення використання основних засобів показана на рис. 2.2.

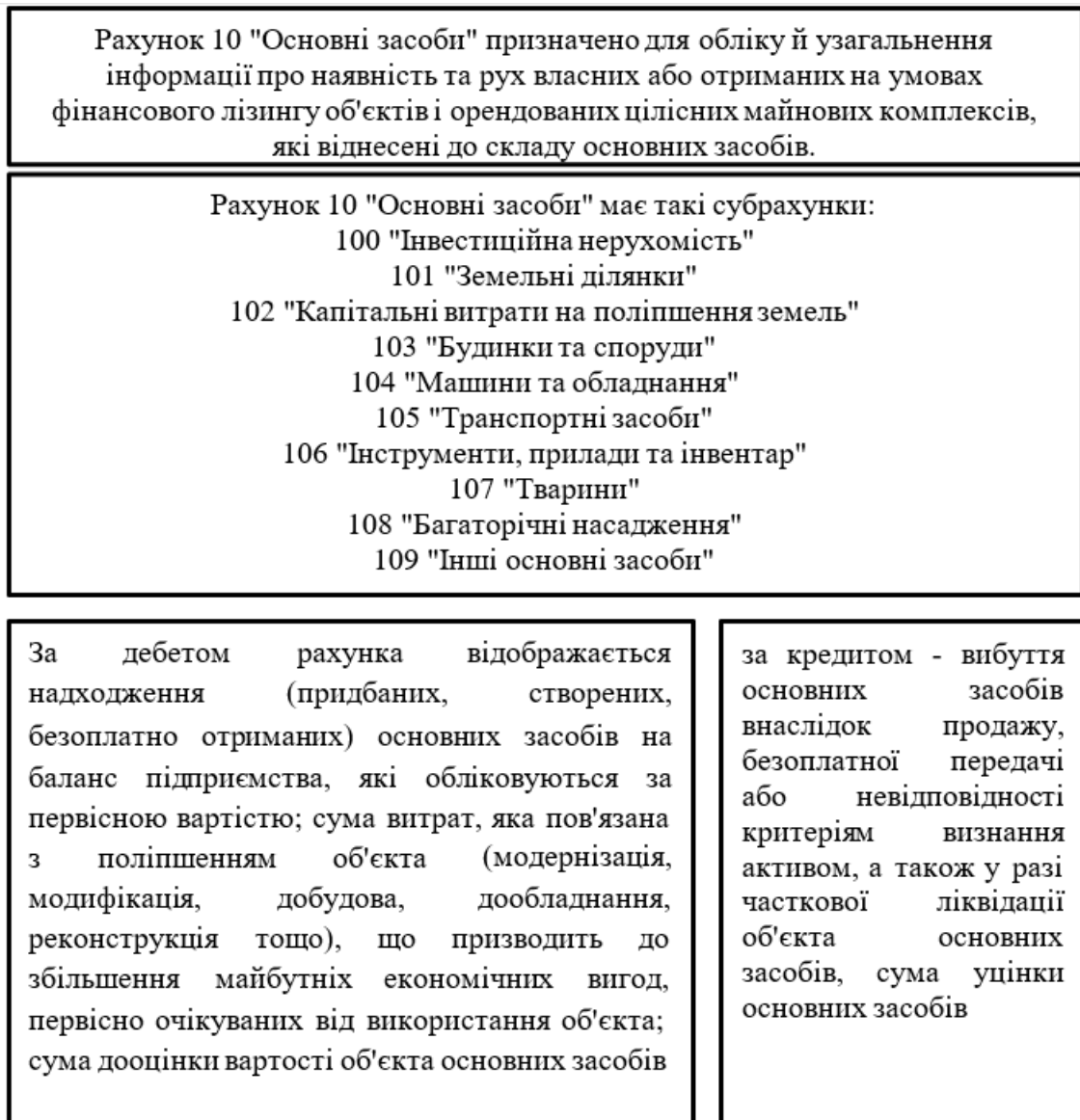

Рис. 2.2. Характеристика рахунку з обліку основних засобів відповідно до чинного законодавства

Джерело: узагальнено автором за [20]

Організація бухгалтерського обліку основних засобів у ПАТ «Житомирське автотранспортне підприємство 11854» охоплює комплекс методів і процедур, спрямованих на обробку, накопичення та своєчасну передачу достовірної інформації щодо наявності та ефективності використання основних засобів підприємства.

Інформаційна модель забезпечення процесу експлуатації основних засобів на автотранспортному підприємстві узагальнена на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Інформаційна модель забезпечення процесу експлуатації основних засобів на автотранспортному підприємстві

Джерело: узагальнено автором за [27]

Організація первинного обліку надходження та вибуття основних засобів у ПАТ «Житомирське автотранспортне підприємство 11854» передбачає своєчасне і повне документальне оформлення цих операцій у системі обліку. Для фіксації первинної інформації на підприємстві застосовуються відповідні первинні документи, що наведені на рис. 2.4.

Оскільки основні засоби є об'єктами інвестування і суттєво впливають на формування фінансових результатів підприємства, аналітичний облік забезпечує необхідну інформацію про внутрішні та зовнішні інвестиції. Це дозволяє визначати аналітичні показники, які відображають ефективність використання інвестиційних ресурсів.

Аналітичний облік ведеться окремо за кожним інвентарним об'єктом, що дозволяє ефективно контролювати основні засоби та отримувати детальну інформацію про них за групами, місцем розташування, умовами експлуатації тощо. Для організації аналітичного обліку основних засобів застосовуються інвентарні картки обліку об'єктів або інвентарні книги.

Рис. 2.4. Форми первинних документів в ПАТ "Житомирське автотранспортне підприємство 11854"

Джерело: розроблено автором за [27]

Бухгалтерський облік основних засобів у ПАТ «Житомирське автотранспортне підприємство 11854» здійснюється на рахунках I класу «Необоротні активи». Ці рахунки служать для узагальнення інформації про наявність, рух, капітальні інвестиції та знос основних засобів, що забезпечує ефективне управління підприємством.

В сучасних умовах господарської діяльності підприємств особливе значення має глибоке теоретичне усвідомлення ролі основних засобів; розробка ефективних методичних підходів до обліку їх інформації; коректне нарахування амортизації; а також забезпечення своєчасного та повного надання необхідної інформації про основні засоби для зацікавлених користувачів фінансової звітності.

Таблиця 2.1

Рахунки для формування інформації щодо основних засобів на підприємстві

Рахунок	Формування інформації про:
10 «Основні засоби»	про наявність та рух власних або отриманих на умовах фінансової оренди об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів, а також об'єктів інвестиційної нерухомості.
13 «Знос амортизація) необоротних активів	про нараховану амортизацію та індексацію зносу (накопиченої амортизації) основних засобів, що підлягають амортизації.
15 «Капітальні інвестиції»	витрати на придбання або створення основних засобів

Джерело: розроблено автором за [20]

Амортизація – це систематичне розподілення вартості основного засобу протягом строку його корисного використання. Порядок нарахування амортизації включає наступні етапи:

1. Визначення первісної вартості основного засобу (включає вартість придбання, транспортування, встановлення та введення в експлуатацію).
2. Встановлення строку корисного використання відповідно до Класифікатора основних засобів та положень податкового законодавства.
3. Вибір методу нарахування амортизації, серед яких:
 - лінійний метод – рівномірне нарахування амортизації;
 - нелінійний (зменшення залишкової вартості) – більші відрахування на початкових етапах експлуатації;
 - метод виробітку (продуктивності) – амортизація залежить від обсягу виробленої продукції або годин роботи обладнання.
4. Щомісячне нарахування та відображення в обліку, яке проводиться за рахунком 131 “Знос основних засобів” з кредитуванням відповідного рахунку витрат виробництва або управління.

Формування амортизаційних відрахувань має бути документально підтверджене: наказами про введення об'єкта в експлуатацію, калькуляціями витрат, первинними документами про придбання.

Отже, синтетичний облік основних засобів забезпечує узагальнену інформацію про вартість та знос активів, а аналітичний – деталізовану інформацію про кожний об'єкт, що підвищує точність управлінських рішень. Водночас, нарахування амортизації є ключовим елементом обліку, що дозволяє відображати реальний стан активів та формувати витрати виробництва.

Правильна організація обліку основних засобів сприяє достовірності фінансової звітності, ефективному контролю за використанням активів та оптимізації податкових платежів. Проте, для підвищення ефективності обліку доцільно впроваджувати автоматизовані системи, що інтегрують синтетичний та аналітичний облік, забезпечуючи оперативність та точність облікової інформації.

2.3. Напрями удосконалення обліку основних засобів в сучасних умовах цифровізації та інтегрованого управління активами

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки облік основних засобів на автотранспортних підприємствах (АТП) набуває стратегічного значення, оскільки саме основні засоби – транспортні засоби, виробниче обладнання, ремонтна інфраструктура, інформаційно-технічні системи – формують матеріально-технічну базу надання транспортних послуг і безпосередньо впливають на рівень собівартості, конкурентоспроможність і фінансову стійкість підприємства. В цих умовах удосконалення обліку основних засобів має здійснюватися не фрагментарно, а в межах інтегрованої системи управління активами, яка поєднує бухгалтерський, управлінський, технічний та аналітичний контури.

Першим ключовим напрямом удосконалення є цифровізація первинного обліку основних засобів АТП. Традиційні паперові форми (акти введення в експлуатацію, інвентарні картки, акти модернізації чи ліквідації) доцільно повністю перевести в електронний формат із використанням бухгалтерських ERP-систем (BAS ERP, SAP Business One, Microsoft Dynamics). Конкретною дією на

АТП є створення єдиного електронного реєстру основних засобів, у якому кожен транспортний засіб має унікальний цифровий ідентифікатор із прив'язкою до технічного паспорта, строку корисного використання, маршруту експлуатації, відповідального водія та підрозділу. Це забезпечує оперативність доступу до інформації, мінімізує ризик помилок і створює основу для подальшої аналітики.

Другим напрямом є інтеграція бухгалтерського обліку з системами технічного моніторингу автопарку. В умовах цифровізації АТП активно використовують GPS-трекери, датчики пробігу, системи контролю пального та телеметрії. Практичним кроком удосконалення обліку є автоматичне передавання даних про пробіг, мотогодини та інтенсивність використання транспортних засобів безпосередньо в облікову систему. Це дозволяє застосовувати економічно обґрунтовані методи амортизації, зокрема виробничий метод, який на АТП є більш релевантним, ніж прямолінійний, оскільки амортизаційні відрахування формуються відповідно до фактичного зносу транспортних засобів.

Третім важливим напрямом є удосконалення аналітичного обліку основних засобів у розрізі центрів відповідальності та бізнес-процесів. На практиці АТП доцільно вести аналітичний облік не лише за інвентарними об'єктами, а й за видами перевезень (пасажирські, вантажні, спеціалізовані), маршрутами, водіями та диспетчерськими зонами. Конкретною дією є налаштування багатовимірної аналітики в ERP-системі, що дає змогу визначати ефективність використання кожного транспортного засобу, виявляти нерентабельні маршрути та приймати управлінські рішення щодо оновлення або вибуття активів.

Четвертим напрямом удосконалення є інтеграція обліку основних засобів із системою управління технічним обслуговуванням і ремонтами (CMMS). На АТП витрати на ремонти та технічне обслуговування є істотною складовою експлуатаційних витрат, тому облік модернізацій, капітальних ремонтів і поліпшень має бути чітко відмежований від поточних витрат. Практичним кроком є автоматизоване розмежування витрат, коли система на підставі технічних параметрів ремонту самостійно визначає, чи підлягають вони капіталізації (збільшенню первісної вартості основного засобу), чи віднесенню до витрат

періоду. Це підвищує достовірність фінансової звітності та зменшує суб'єктивність бухгалтерських рішень.

П'ятий напрям удосконалення обліку основних засобів на автотранспортному підприємстві пов'язаний із розвитком управлінської аналітики та прогнозування в системі інтегрованого управління активами. В умовах цифровізації облік основних засобів АТП має виконувати не лише функцію документального відображення господарських операцій, а й забезпечувати формування аналітичної інформації для стратегічних і оперативних управлінських рішень. Особливої актуальності це набуває для автотранспортних підприємств, де основні засоби представлені переважно транспортними засобами з високим рівнем фізичного та морального зносу.

Практична реалізація цього напрямку передбачає поєднання даних бухгалтерського обліку основних засобів з інформацією технічного моніторингу автопарку та управлінської звітності. Зокрема, використання цифрових ERP-систем у поєднанні з телематичними технологіями (GPS-моніторинг, датчики пробігу, системи контролю витрат пального) дає змогу формувати комплексні аналітичні показники, які відображають реальний стан і ефективність використання транспортних засобів. На основі такої інформації керівництво АТП може здійснювати прогнозування потреб в оновленні автопарку, оптимізувати структуру основних засобів та визначати економічну доцільність ремонтів або заміни транспортних засобів.

Особливу роль у цьому процесі відіграє впровадження управлінської аналітики у вигляді цифрових панелей показників, що дозволяють у режимі реального часу відстежувати рівень зносу основних засобів, витрати на їх експлуатацію, амортизаційне навантаження та віддачу від інвестованого капіталу. Це забезпечує перехід від реактивного управління основними засобами до проактивного, орієнтованого на довгострокову ефективність діяльності автотранспортного підприємства.

Систематизацію аналітичних інструментів управління основними засобами АТП в умовах цифровізації наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Аналітичні інструменти управління основними засобами автотранспортного підприємства

Напрямок управлінської аналітики	Аналітичний показник	Джерело даних	Цифровий інструмент	Управлінське рішення
Аналіз технічного стану автопарку	Коефіцієнт зносу транспортних засобів	Дані бухгалтерського обліку (рах. 10), телеметрія	ERP-система, GPS-моніторинг	Списання або капітальний ремонт транспортних засобів
Оцінка ефективності використання	Витрати на 1 км пробігу	Бухгалтерські регістри, дані пробігу	BI-аналітика (Power BI, BAS-аналітика)	Оптимізація маршрутів і завантаженості автопарку
Прогнозування оновлення автопарку	Середній вік транспортних засобів	Інвентарні картки основних засобів	ERP-система	Планування придбання або лізингу транспорту
Аналіз ремонтної політики	Частка витрат на ремонт у витратах експлуатації	Дані CMMS та бухгалтерського обліку	CMMS + ERP	Прийняття рішення про заміну транспортного засобу
Управління амортизаційною політикою	Амортизація на 1 км пробігу	Облікові регістри, телеметрія	ERP-система	Застосування виробничого методу амортизації
Стратегічна оцінка інвестицій	Рентабельність інвестицій в автопарк (ROI)	Управлінська звітність	BI-система	Формування стратегії розвитку АТП

Джерело: розроблено автором

Узагальнюючи, впровадження управлінської аналітики та прогнозування в обліку основних засобів автотранспортного підприємства забезпечує підвищення якості управлінських рішень, раціональне використання активів і зниження експлуатаційних витрат. Такий підхід сприяє формуванню інтегрованої системи управління основними засобами, у якій бухгалтерський облік виступає ключовим інформаційним ядром для цифрового та стратегічного розвитку АТП.

Шостим напрямом удосконалення є посилення внутрішнього контролю та інвентаризації основних засобів із використанням цифрових технологій. На АТП доцільно застосовувати RFID-мітки або QR-коди для маркування транспортних засобів та обладнання.

Конкретною дією є проведення електронної інвентаризації, під час якої фактична наявність і технічний стан активів фіксуються в мобільних додатках із синхронізацією з обліковою системою. Це суттєво скорочує час інвентаризаційних процедур і підвищує рівень контролю за збереженням майна.

Узагальнюючи, можна зазначити, що удосконалення обліку основних засобів на автотранспортному підприємстві в умовах цифровізації та інтегрованого управління активами має здійснюватися через поєднання цифрових облікових технологій, технічного моніторингу та управлінської аналітики. Реалізація запропонованих заходів забезпечує підвищення прозорості облікової інформації, оптимізацію витрат на експлуатацію автопарку та формування надійної інформаційної бази для стратегічного управління розвитком АТП.

РОЗДІЛ 3

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Аналіз складу, структури, руху та ефективності використання основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854»

ПАТ «Житомирське АТП-11854» є підприємством транспортної галузі, основною діяльністю якого є надання автотранспортних послуг з перевезення вантажів і пасажирів, а також виконання допоміжних транспортно-експедиційних робіт. Специфіка діяльності підприємства зумовлює підвищену капіталомісткість виробничого процесу та значну залежність фінансових результатів від стану, структури та ефективності використання основних засобів, передусім транспортних засобів.

Фінансово-господарська діяльність ПАТ «Житомирське АТП-11854» формується під впливом обсягів перевезень, рівня завантаженості автопарку, тарифної політики та витрат на утримання транспортних засобів. За останні роки підприємство здійснювало активну інвестиційну діяльність у напрямі оновлення основних засобів, що свідчить про орієнтацію на підтримання виробничого потенціалу та підвищення якості транспортних послуг.

Основні засоби є ключовим елементом матеріально-технічної бази ПАТ «Житомирське АТП-11854», від стану і ефективності їх використання залежить якість та своєчасність надання транспортних послуг. У статті проведено всебічний аналіз складу, структури, руху та ефективності використання основних засобів підприємства з метою виявлення резервів для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності.

ПАТ «Житомирське АТП-11854» є одним із провідних транспортних підприємств регіону, що забезпечує перевезення пасажирів і вантажів у міських, приміських та міжміських умовах. Успішна діяльність підприємства значною

мірою базується на наявності, збереженні та ефективному використанні основних засобів, які включають автотранспортні засоби, будівлі, споруди, технічне обладнання та іншу матеріально-технічну базу.

До складу основних засобів ПАТ входять переважно автотранспортні засоби різних типів і призначень: пасажирські автобуси, вантажні автомобілі, спеціальна техніка, а також об'єкти нерухомості – адміністративні будівлі, автопарковки, ремонтні цехи. Аналіз балансової вартості основних засобів свідчить про домінування автотранспорту, що складає близько 70–80% загальної вартості активів основних засобів, вказуючи на профіль діяльності підприємства.

Структурно основні засоби можна поділити на наступні категорії: рухомий склад (автотранспорт), будівлі та споруди, обладнання, інвестиції в довгострокові поліпшення. Співвідношення між ними демонструє орієнтацію підприємства на підтримку та оновлення транспортного парку як основного виробничого активу.

Наявність і структура основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854» узагальнено в табл. 3.1.

Проведений аналіз складу, структури та динаміки основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854» за 2023–2024 роки свідчить про незначне зростання загальної залишкової вартості основних засобів на 137,1 тис. грн, що обумовлено переважно оновленням транспортних засобів.

Найбільшу частку у структурі залишкової вартості основних засобів у 2023 році займали будівлі та споруди (73,6 %), однак у 2024 році їх частка зменшилася до 69,7 %. Це пояснюється високим рівнем фізичного зносу та відсутністю капітальних інвестицій у дану групу активів, що призвело до скорочення залишкової вартості на 830,6 тис. грн.

Водночас транспортні засоби демонструють позитивну динаміку, оскільки їх залишкова вартість зросла на 1 028,1 тис. грн, а частка у загальній структурі збільшилася з 25,4 % до 30,2 %. Така тенденція свідчить про цілеспрямовану політику оновлення автопарку, що є стратегічно важливим для автотранспортного підприємства.

Таблиця 3.1

Наявність і структура основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854»
за 2023-2024 роки, тис. грн.

Групи основних засобів	2023 р.				2024 р.				2024 до 2023 рр, +/-	
	первісна (переоцінена) вартість	знос	залишкова вартість	структура (залишк. вартості), %	первісна (переоцінена) вартість	знос	залишкова вартість	структура (залишк. вартості), %	залишкова вартість	структура (залишк. вартості), %
Будівлі та споруди	135601,4	119820,3	15781,1	73,6	135601,4	120650,9	14950,5	69,7	-830,6	-3,9
Машини та обладнання	696,5	650,3	46,2	0,2	726,1	664,5	61,6	0,3	+15,4	+0,1
Транспортні засоби	8622,3	3174,2	5448,1	25,4	9967,7	3491,5	6476,2	30,2	+1 028,1	+4,8
Інші основні засоби	151,1	58,3	92,8	0,8	92,7	75,7	17,0	0,1	-75,8	-0,7
РАЗОМ	145071,3	123703,1	21368,2	100,0	146387,9	124882,6	21505,3	100,0	+137,1	-

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності

Машини та обладнання мають незначну питому вагу в загальній структурі основних засобів (менше 1 %), при цьому їх залишкова вартість зростає лише на 15,4 тис. грн, що не впливає суттєво на загальний техніко-економічний стан підприємства.

Інші основні засоби у 2024 році зазнали істотного скорочення залишкової вартості (-75,8 тис. грн), що може бути пов'язано зі списанням морально застарілих об'єктів або їх перекласифікацією.

Економічна ефективність використання основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854» за 2023-2024 роки представлено в табл. 3.2.

За даними таблиці, протягом звітного року спостерігається позитивна динаміка основних показників ефективності використання основних засобів підприємства.

1. У 2024 році виручка підприємства зростає на 13% порівняно з 2023 роком, досягнувши 26 111,5 тис. грн. При цьому середньорічна вартість основних засобів збільшилась лише на 1,6% і становила 21 470,9 тис. грн.

Таблиця 3.2

Економічна ефективність використання основних засобів
ПАТ «Житомирське АТП-11854» за 2023-2024 роки

Показники	2023 р.	2024 р.	Зміна показника %
Виручка від реалізації продукції, тис. грн	23117,4	26111,5	+13,0
Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн	21133,7	21470,9	+1,6
Чисельність працівників, чол	34	30	-11,8
Фондовіддача, тис. грн/тис. грн (виручка / ОЗ)	1,094	1,216	+11,1
Фондомісткість, тис. грн (ОЗ / виручка)	0,914	0,822	-10,1

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності

Така різниця у темпах зростання свідчить про те, що підприємство змогло підвищити обсяг реалізації продукції майже без додаткових капіталовкладень, що вказує на високий рівень ефективності використання наявних активів.

2. Фондовіддача підвищилася з 1,094 до 1,216 тис. грн виручки на 1 тис. грн основних засобів, що відповідає зростанню на 11,1%. Це свідчить про те, що кожна одиниця основних засобів приносить більше доходу, тобто підприємство більш ефективно використовує наявні виробничі ресурси.

Фондомісткість знизилася з 0,914 до 0,822 тис. грн основних засобів на 1 тис. грн виручки (-10,1%), що підтверджує підвищення ефективності виробничих активів та оптимізацію їх використання. Зменшення фондомісткості означає, що для отримання одиниці виручки підприємству потрібно менше основних засобів.

3. Чисельність персоналу скоротилася з 34 до 30 осіб, тобто на 11,8%. Водночас виручка на одного працівника зросла з 680,5 до 870,4 тис. грн (+27,9%). Це свідчить про значне підвищення продуктивності праці та ефективності організації робочих процесів.

З іншого боку, обсяг основних засобів на одного працівника збільшився з 621,0 до 715,7 тис. грн (+15,2%), що свідчить про більш інтенсивне використання технічного оснащення та підвищення капіталізації праці. Підвищення цього показника у поєднанні зі зростанням виручки на одного працівника демонструє баланс між трудовими та матеріальними ресурсами підприємства.

4. Майже незмінна вартість основних засобів при суттєвому зростанні виручки вказує на те, що підприємство досягло зростання продуктивності без значних додаткових капіталовкладень. Це є позитивним сигналом для керівництва та інвесторів, оскільки зростання доходів забезпечується не за рахунок збільшення активів, а завдяки ефективному використанню наявної бази.

Загальна оцінка ефективності використання основних засобів Комплексний аналіз показників дозволяє зробити висновок, що ПАТ «Житомирське АТП-11854» у 2024 році демонструє високий рівень економічної ефективності використання основних засобів. Зростання виручки, підвищення фондівіддачі та продуктивності праці, зниження фондомісткості та оптимізація чисельності персоналу свідчать про раціональне поєднання капітальних і трудових ресурсів, що сприяє підвищенню прибутковості та конкурентоспроможності підприємства.

Рух основних засобів відбувається через такі процеси: надходження нових автомобілів та обладнання, модернізація існуючого парку, списання зношених транспортних засобів, переоцінка та технічне обслуговування. Відповідно до внутрішньої звітності підприємства, останні роки спостерігається тенденція до збільшення витрат на оновлення та ремонт автотранспорту, що позитивно впливає на загальний технічний стан.

Таблиця 3.3

Рух основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854»

у 2022–2024 рр., тис. грн

Рік	Показник	Машини та обладнання	Транспортні засоби	Інші основні засоби	Усього
2022	Придбано	56,7	1814,4	0,0	1871,1
	Вибуло	0,0	466,4	0,0	466,4
2023	Придбано	0,0	1960,8	57,7	2018,5
	Вибуло	0,0	439,0	3,2	442,2
2024	Придбано	29,7	2318,3	0,0	2348,0
	Вибуло	0,0	972,9	0,0	972,9

Джерело: розраховано автором на основі даних фінансової звітності

Аналіз руху основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854» за 2022–2024 роки свідчить про активну інвестиційну політику підприємства, спрямовану насамперед на оновлення та розширення транспортного парку. У структурі придбаних основних засобів протягом усього досліджуваного періоду домінують транспортні засоби, частка яких перевищує 95 % загального обсягу капіталовкладень, що відповідає галузевій специфіці автотранспортного підприємства.

У 2022 році обсяг придбання основних засобів становив 1871,1 тис. грн, при цьому основні інвестиції були спрямовані на придбання транспортних засобів (1814,4 тис. грн). Вибуття основних засобів у цьому році відбулося виключно за рахунок списання транспортних засобів на суму 466,4 тис. грн, що свідчить про оновлення застарілого рухомого складу.

У 2023 році спостерігається зростання обсягів придбання основних засобів до 2018,5 тис. грн, що на 7,9 % більше порівняно з попереднім роком. Поряд із транспортними засобами (1960,8 тис. грн) підприємство інвестувало кошти в інші основні засоби (57,7 тис. грн), що свідчить про поступове вдосконалення матеріально-технічної бази. Обсяги вибуття залишилися відносно стабільними та становили 442,2 тис. грн, що є позитивною тенденцією з огляду на контрольований характер оновлення активів.

Найбільший обсяг інвестицій зафіксовано у 2024 році, коли придбання основних засобів склало 2348,0 тис. грн, що на 16,3 % перевищує показник 2023 року. Значне зростання вкладень у транспортні засоби (2318,3 тис. грн) свідчить про активну модернізацію автопарку з метою підвищення ефективності перевезень, зниження експлуатаційних витрат та відповідності сучасним технічним і екологічним вимогам. Водночас суттєве вибуття транспортних засобів у 2024 році (972,9 тис. грн) може свідчити про списання морально та фізично зношених одиниць техніки.

Загалом динаміка руху основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854» характеризується перевищенням обсягів придбання над вибуттям, що позитивно впливає на оновлення виробничого потенціалу підприємства. Водночас відсутність

інвестицій у будівлі та споруди протягом аналізованого періоду може в перспективі призвести до необхідності значних капіталовкладень у нерухоме майно. Це обумовлює потребу посилення контролю за технічним станом таких об'єктів та врахування відповідних ризиків у системі внутрішнього аудиту.

Переважаюча частина капітальних вкладень спрямовувалася на придбання транспортних засобів, що є ключовим фактором формування доходів підприємства. Водночас незначні обсяги інвестування в будівлі, споруди та виробниче обладнання свідчать про використання наявної матеріально-технічної бази без суттєвого її розширення.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що оновлення основних засобів підприємства відбувається нерівномірно, з акцентом на транспортні засоби, тоді як будівлі, споруди та машини потребують посиленої уваги з боку системи управління та аудиту, з метою забезпечення їх подальшої ефективної експлуатації та мінімізації ризиків фізичного і морального зносу.

Основні засоби ПАТ «Житомирське АТП-11854» відіграють визначальну роль у забезпеченні безперервності транспортного процесу. Їх структура має чітко виражену галузеву спрямованість: домінуючу частку становлять транспортні засоби, тоді як частка машин та обладнання, будівель і споруд є відносно незначною.

Аналіз руху основних засобів за 2022–2024 роки свідчить про систематичне оновлення автопарку. Упродовж аналізованого періоду обсяги надходження основних засобів стабільно перевищували їх вибуття, що сприяло збереженню та частковому нарощенню виробничого потенціалу підприємства.

Так, у 2022 році підприємством було придбано основних засобів на суму 1871,1 тис. грн, основну частину яких становили транспортні засоби. У 2023 році обсяг інвестицій в основні засоби зріс до 2018,5 тис. грн, що свідчить про активізацію інвестиційної діяльності. У 2024 році придбання основних засобів сягнуло 2348,0 тис. грн, що підтверджує послідовну політику оновлення матеріально-технічної бази.

Вибуття основних засобів у досліджуваному періоді було зумовлене переважно списанням та реалізацією зношених транспортних засобів, що відповідає принципам раціонального управління активами. Така тенденція свідчить про прагнення підприємства оптимізувати структуру основних засобів та зменшити витрати на утримання застарілої техніки.

Забезпеченість ПАТ «Житомирське АТП-11854» основними засобами є достатньою для здійснення основної діяльності підприємства. Поступове оновлення автопарку сприяє підвищенню технічної готовності транспортних засобів, зменшенню експлуатаційних витрат та підвищенню рівня безпеки перевезень.

Водночас концентрація інвестицій переважно на транспортних засобах зумовлює потребу в удосконаленні допоміжної інфраструктури, зокрема ремонтної бази та виробничого обладнання. Це дозволить забезпечити більш ефективне використання оновленого автопарку та знизити витрати на залучення сторонніх сервісних організацій.

Отже, фінансово-господарська діяльність ПАТ «Житомирське АТП-11854» характеризується стабільною орієнтацією на підтримання та оновлення основних засобів, що є ключовою умовою забезпечення безперервності транспортних послуг. Підприємство володіє достатнім рівнем забезпеченості основними засобами, однак подальше підвищення ефективності їх використання потребує комплексного підходу до управління, з урахуванням технічних, економічних та аудиторських аспектів.

Підсумовуючи, основні засоби ПАТ «Житомирське АТП-11854» є ключовим ресурсом, що визначає якість його діяльності на транспортному ринку. Раціональна організація обліку, контроль руху та систематична оцінка їх ефективності дозволяють оптимізувати витрати підприємства і підвищити конкурентоспроможність. Впровадження запропонованих заходів сприятиме стабільному розвитку підприємства та зміцненню його позицій у регіоні.

3.2. Організація та методика аудиту операцій з обліку основних засобів

Основні засоби є ключовим ресурсом будь-якого підприємства, оскільки забезпечують безперервність виробничих процесів, виконання операцій та формування фінансових результатів. Раціональне використання активів безпосередньо впливає на ефективність діяльності підприємства та рівень його конкурентоспроможності.

В умовах сучасної економіки важливу роль відіграє внутрішній та зовнішній аудит основних засобів, який дозволяє оцінити достовірність облікових даних, правильність відображення операцій, а також ефективність використання активів. Аудит є інструментом контролю та аналітики, що допомагає своєчасно виявляти порушення, оптимізувати облікові процеси та підвищувати економічну ефективність підприємства.

Даний розділ присвячено організації та методиці проведення аудиту операцій з обліку основних засобів, визначенню його етапів, джерел інформації, а також принципів, які забезпечують достовірність та об'єктивність аудиторських висновків.

Аудит основних засобів є складовою частиною системи внутрішнього та зовнішнього контролю підприємства. Його метою є перевірка правильності, достовірності та повноти обліку активів, а також оцінка ефективності їх використання.

Основні елементи організації аудиту включають:

1. Визначення мети та завдань аудиту:
 - перевірка достовірності облікових даних про основні засоби;
 - контроль правильності нарахування амортизації та вибуття активів;
 - аналіз ефективності використання активів у виробничому процесі.
2. Встановлення об'єкта та предмета аудиту:
 - об'єкт аудиту – основні засоби підприємства (будівлі, обладнання, транспортні засоби тощо);

- предмет аудиту – господарські операції з надходження, експлуатації, модернізації та списання основних засобів.

3. Визначення джерел інформації:

- установчі документи;
- накази про облікову політику;
- первинні документи (накладні, акти приймання-передачі, довідки про ремонти та модернізації);
- реєстри синтетичного та аналітичного обліку;
- матеріали інвентаризацій та внутрішніх перевірок;
- фінансова звітність.

4. Розподіл обов'язків та планування: аудит передбачає визначення підрозділів та виконавців, відповідальних за збір доказів, аналіз документів і підготовку висновків. Планування включає визначення обсягу перевірки, строків та методів аудиту.

Методика проведення аудиту операцій з обліку основних засобів включає кілька ключових етапів:

1. Підготовчий етап:

- ознайомлення з обліковою політикою підприємства;
- визначення структури та класифікації основних засобів;
- ідентифікація ключових ризиків обліку.

2. Збір та оцінка аудиторських доказів:

- перевірка первинних документів щодо надходження, переміщення та вибуття активів;

- зіставлення аналітичного та синтетичного обліку;
- проведення фізичної інвентаризації та оцінка стану основних засобів.

3. Аналіз правильності облікових операцій:

- перевірка коректності нарахування амортизації;
- оцінка обґрунтованості капітальних вкладень у ремонт та модернізацію;
- контроль списання активів за наказами та актами.

4. Оцінка ефективності використання активів:
 - розрахунок фондівіддачі та фондомісткості;
 - виявлення резервів підвищення ефективності використання основних засобів;
 - аналіз впливу активів на фінансові результати.
5. Формування аудиторського висновку та рекомендацій:
 - оцінка достовірності облікових даних;
 - визначення ризиків і порушень;
 - пропозиції щодо оптимізації обліку та управління активами.

Принципи аудиту основних засобів включають в себе:

1. Повнота та достовірність – перевіряються всі операції з активами;
2. Своєчасність – аудит проводиться у визначені строки, узгоджено з фінансовою звітністю;
3. Системність – аналізується весь цикл обліку активів;
4. Об'єктивність – оцінка ґрунтується на достовірних доказах;
5. Конфіденційність та документування – усі висновки фіксуються письмово та зберігаються для внутрішнього та зовнішнього контролю.

Організація та методика аудиту операцій з обліку основних засобів є комплексним процесом, що включає планування перевірок, збір доказів, оцінку правильності обліку та аналіз ефективності використання активів. Впровадження ефективного аудиту дозволяє підприємствам своєчасно виявляти порушення, підвищувати точність фінансової інформації та оптимізувати використання основних засобів, що безпосередньо впливає на економічну ефективність діяльності та конкурентоспроможність підприємства.

3.3. Удосконалення системи аудиту та управління основними засобами за результатами аналізу та аудиту

Результати проведеного аналізу та аудиту основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854» свідчать про необхідність подальшого вдосконалення системи управління та контрольних процедур у частині формування, використання та оновлення необоротних активів. Домінування транспортних засобів у структурі основних засобів підприємства зумовлює підвищені ризики фізичного та морального зносу, а також потребує запровадження спеціалізованих підходів до організації аудиту та управління.

З метою підвищення якості аудиторського контролю доцільно впровадити ризик-орієнтований підхід до внутрішнього аудиту основних засобів. Основну увагу слід зосередити на перевірці операцій з придбання, вибуття та модернізації транспортних засобів як найбільш капіталомістких та ризикових об'єктів обліку.

До ключових заходів удосконалення належать:

- запровадження систематичного контролю правильності формування первісної вартості основних засобів із урахуванням витрат на доставку, реєстрацію, страхування та доведення до стану придатності до експлуатації;
- посилення контролю за коректністю нарахування амортизації з урахуванням строків корисного використання та фактичної інтенсивності експлуатації транспортних засобів;
- перевірка обґрунтованості операцій з вибуття основних засобів, зокрема відповідності рішень про списання результатам технічної експертизи.

Ефективне управління основними засобами передбачає поєднання обліково-аналітичних, технічних та управлінських рішень. За результатами аналізу доцільно сформулювати довгострокову програму оновлення автопарку, яка враховуватиме показники фізичного та морального зносу, економічну доцільність ремонту та вплив технічного стану транспортних засобів на собівартість перевезень.

Важливим напрямом є впровадження системи планово-попереджувальних ремонтів, що дозволить мінімізувати простої транспорту та зменшити витрати на

аварійні ремонти. Одночасно доцільно застосовувати внутрішні управлінські звіти щодо ефективності використання кожної одиниці транспортних засобів (пробіг, завантаженість, витрати пального, витрати на обслуговування).

Підвищення ефективності аудиту та управління основними засобами можливе шляхом впровадження сучасних інформаційних технологій. Доцільним є використання автоматизованих облікових систем, які забезпечують інтеграцію бухгалтерського, управлінського та податкового обліку основних засобів.

Запровадження електронних інвентарних карток, автоматизованого обліку амортизації та електронного документообігу зменшує ризик помилок і сприяє підвищенню прозорості контрольних процедур. Крім того, цифрові інструменти дозволяють оперативно формувати аналітичні показники для прийняття управлінських рішень.

За результатами аудиту доцільно посилити систему матеріальної відповідальності за збереження основних засобів шляхом укладення договорів про повну матеріальну відповідальність з відповідальними особами. Особливу увагу слід приділяти регулярному проведенню інвентаризацій транспортних засобів та документальному оформленню їх результатів.

Важливим елементом удосконалення є розмежування функцій між підрозділами, відповідальними за експлуатацію, облік та контроль основних засобів, що знижує ризики зловживань і підвищує рівень внутрішнього контролю.

Реалізація запропонованих напрямів удосконалення системи аудиту та управління основними засобами сприятиме підвищенню достовірності облікової інформації, зменшенню ризиків необґрунтованого вибуття активів та оптимізації витрат на їх утримання. У довгостроковій перспективі це забезпечить підвищення ефективності використання основних засобів, зміцнення фінансової стійкості та конкурентоспроможності ПАТ «Житомирське АТП-11854».

Ефективність діяльності ПАТ «Житомирське АТП-11854» значною мірою залежить від стану, структури та рівня використання основних засобів, основу яких становлять транспортні засоби, виробниче обладнання, будівлі та споруди. З огляду на високу капіталомісткість автотранспортної галузі та значні витрати на

утримання й оновлення основних засобів, особливої актуальності набуває удосконалення системи їх аудиту.

У процесі дослідження встановлено, що чинна система аудиту основних засобів на підприємстві загалом відповідає вимогам національного законодавства, однак потребує подальшого розвитку з урахуванням галузевих особливостей та сучасних підходів до організації аудиторського контролю.

1. Одним із ключових напрямів удосконалення системи аудиту основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854» є посилення організаційної складової. Доцільним є чітке розмежування функцій між бухгалтерською службою, матеріально відповідальними особами та внутрішніми аудиторами, що сприятиме зниженню ризику помилок і зловживань.

Важливим є впровадження ризик-орієнтованого підходу до аудиту, який передбачає концентрацію аудиторських процедур на найбільш уразливих об'єктах основних засобів, зокрема автотранспорті з високим ступенем зносу, об'єктах, що перебувають на капітальному ремонті, а також основних засобах, переданих в оренду або тимчасове користування.

2. Удосконалення методики аудиту основних засобів. Методичний аспект аудиту доцільно посилити шляхом розширення застосування аналітичних процедур. Зокрема, рекомендується здійснювати:

- аналіз динаміки первісної та залишкової вартості основних засобів;
- оцінку рівня фізичного та морального зносу транспортних засобів;
- порівняння фактичних витрат на ремонти з нормативними показниками.

Особливу увагу слід приділяти перевірці правильності нарахування амортизації з урахуванням строків корисного використання, інтенсивності експлуатації автотранспорту та обраного методу амортизації. Це дозволить забезпечити достовірність фінансових результатів і обґрунтованість управлінських рішень.

3. Удосконалення технологічного забезпечення аудиту. Суттєвим напрямом удосконалення системи аудиту на ПАТ «Житомирське АТП-11854» є підвищення рівня автоматизації обліково-аудиторських процесів. Запровадження сучасних інформаційних систем обліку основних засобів дозволить:

- автоматизувати контроль руху та стану автотранспортних засобів;
- забезпечити електронне ведення інвентарних карток;
- підвищити оперативність формування аналітичної інформації для аудиторських перевірок.

Доцільним є також використання електронних інвентаризаційних відомостей та спеціалізованого програмного забезпечення для аналізу ефективності використання основних засобів.

4. Важливим чинником удосконалення аудиту є підвищення кваліфікації працівників, відповідальних за облік та контроль основних засобів. Регулярне проведення внутрішніх тренінгів, ознайомлення з оновленнями нормативно-правової бази та сучасними методиками аудиту сприятиме підвищенню якості аудиторських перевірок і зниженню ризику допущення помилок.

Запропоновані шляхи удосконалення системи аудиту основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854» спрямовані на підвищення достовірності облікової інформації, посилення внутрішнього контролю та забезпечення ефективного управління основними засобами підприємства. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню фінансової стійкості підприємства та його конкурентоспроможності на ринку автотранспортних послуг.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне дослідження теоретичних, методичних і практичних аспектів обліку, аналізу та аудиту основних засобів на вітчизняних підприємствах на прикладі ПАТ «Житомирське АТП-11854». За результатами проведеного дослідження відповідно до поставлених завдань сформульовано такі основні висновки.

1. У процесі дослідження економічної сутності основних засобів та їх ролі у забезпеченні господарської діяльності підприємства встановлено, що основні засоби є ключовою складовою виробничого потенціалу суб'єктів господарювання, визначають рівень їх технічної оснащеності, конкурентоспроможності та фінансової стійкості. Ефективність використання основних засобів безпосередньо впливає на обсяги виробництва, собівартість продукції (послуг) та фінансові результати діяльності підприємства, що зумовлює необхідність належної організації їх обліку, аналізу та контролю.

2. Аналіз нормативно-правового регулювання обліку, аналізу та аудиту основних засобів показав, що в Україні система регулювання ґрунтується на положеннях Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 7 «Основні засоби», а також Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСБО 16 «Основні засоби»). Встановлено, що гармонізація національних стандартів з МСФЗ створює передумови для підвищення прозорості облікової інформації, однак на практиці потребує адаптації методик обліку й аудиту до специфіки діяльності вітчизняних підприємств.

3. У ході дослідження фінансово-господарської діяльності ПАТ «Житомирське АТП-11854» та забезпеченості його основними засобами встановлено, що підприємство функціонує в умовах високої залежності результатів діяльності від стану та рівня оновлення виробничих основних засобів. Аналіз показав наявність значної частки зношених активів, що негативно впливає на

ефективність використання ресурсів і потребує активізації інвестиційної політики в напрямі оновлення матеріально-технічної бази.

4. Дослідження організації бухгалтерського обліку основних засобів на підприємстві засвідчило, що облік ведеться відповідно до чинних нормативних вимог і положень облікової політики. Водночас виявлено окремі недоліки в частині документального оформлення операцій, систематизації аналітичної інформації та своєчасності відображення змін у складі основних засобів, що знижує аналітичну цінність облікових даних.

5. У межах аналізу синтетичного та аналітичного обліку основних засобів, порядку формування амортизаційних відрахувань і звітності встановлено, що застосовувані методи амортизації загалом відповідають вимогам стандартів, однак не завжди забезпечують об'єктивне відображення реального споживання економічних вигід від використання активів. Обґрунтовано доцільність удосконалення аналітичного обліку за окремими об'єктами та центрами відповідальності з метою підвищення інформативності управлінських рішень.

6. Запропоновані напрями удосконалення обліку основних засобів в умовах цифровізації та інтегрованого управління активами передбачають впровадження сучасних інформаційних систем обліку, автоматизацію процесів інвентаризації, нарахування амортизації та формування звітності. Це сприятиме зменшенню трудомісткості облікових процедур, підвищенню достовірності даних і оперативності управління основними засобами.

7. За результатами аналізу складу, структури, руху та ефективності використання основних засобів ПАТ «Житомирське АТП-11854» встановлено тенденцію до зростання ступеня фізичного та морального зносу активів, що негативно впливає на показники фондівдачі та рентабельності. Доведено необхідність системного моніторингу технічного стану основних засобів і розроблення заходів щодо їх модернізації та оптимізації структури.

8. Дослідження організації та методики аудиту операцій з обліку основних засобів дало змогу визначити ключові аудиторські процедури, спрямовані на перевірку правильності визнання, оцінки, амортизації та вибуття

активів. Встановлено, що належним чином організований аудит є важливим інструментом мінімізації облікових ризиків і запобігання фінансовим порушенням.

9. Обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення системи внутрішнього контролю та управління основними засобами передбачають посилення контрольних процедур, розмежування повноважень відповідальних осіб, регулярне проведення внутрішніх аудитів і використання результатів аналізу для прийняття управлінських рішень. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності використання основних засобів, достовірності фінансової звітності та загальної результативності діяльності підприємства.

Отже, результати кваліфікаційної роботи мають як теоретичне, так і практичне значення та можуть бути використані у діяльності вітчизняних підприємств з метою вдосконалення системи обліку, аналізу та аудиту основних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверкина М. Ф., Руднік О. О. Ключові аспекти автоматизації обліку основних засобів. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2018/6.pdf
2. Бараннік О. Проблемні питання податкового обліку витрат на ремонт та поліпшення основних засобів. URL: <http://sophus.at.ua/>
3. Бондаренко Н. М., Шачаніна Ю. К. Організація внутрішньогосподарського контролю використання основних засобів на вітчизняних підприємствах та шляхи його удосконалення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Ви. 23. Ч. 3. 2017. С. 89-96.
4. Бухгалтерський облік (для необлікових спеціальностей) : навч. посіб. / Ю. Ю. Мороз, Т. С. Гайдучок, О. М. Дмитренко. Житомир : Рута, 2022. 256 с.
5. Вітер С. А., Гайдучок Т. С., Василенко Т. М. Порівняльний аналіз обліку основних засобів за бухгалтерським та податковим законодавством: проблемні аспекти сучасного періоду. *Інклюзивна економіка*. 2024. № 3(05). С. 20-27.
6. Вовк В. Основні засоби: податковий та обліковий підхід. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу та фінансів в агропромисловому виробництві України* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих учених, студентів, аспірантів, 11 червня 2020 року. Харків : ХНАУ, 2020. – 298 с. С. 18-20.
7. Гайдучок Т. С. Облікове забезпечення основних засобів в системі управління сільськогосподарським підприємством. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/4170/1/FSMOZGDP_2010_2-24.pdf
8. Гайдучок Т. С., Василенко Т. М., Рудніцький А. М. Особливості організації процесу аудиту основних засобів підприємств: сучасні підходи. *Інфраструктура ринку*. 2024. Вип. 80. С. 58-68.
9. Гайдучок Т. С., Вітер С. А., Дем'янишина О. А., Арєп'єва О. В. Фінансовий облік активів : навч. посіб. : у 2 ч. / Житомир : Поліський нац. ун-т,

2024. Ч. I. 360 с. URL: <http://surl.li/lmqgol>

10. Гайдучок Т. С., Костенко М. Д., Космін О. С. Аудиторське забезпечення достовірності доходів і фінансових результатів підприємства: методичні підходи та інструменти контролю. *Інноваційний розвиток економіки, управління, фінансів і права: теорія, практика, перспективи* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Житомир, 1 грудня 2025 р.). Житомир : ЦФЕНД, 2025. С. 24-27.

11. Гайдучок Т. С., Цегельник Н. І. Сучасні реалії та перспективи провадження аудиторської діяльності в умовах євроінтеграційних процесів. *Механізм регулювання економіки*. 2022. №1-2 (95-96). С. 67-71. URL: <http://www.mer-journal.sumy.ua/index.php/journal/article/view/81/75> DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.95-96.11>

12. Гайдучок Т., Кравчук С., Космін О. Формування системи обліку й аудиту основних засобів на підприємствах. Collection of Scientific Papers with the Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference «Scientific Innovation: Theoretical Insights and Practical Impacts» (December 8-10, 2025, Naples, Italy). European Open Science Space, 2025. 18-22 p. DOI 10.70286/EOSS-08.12.2025

13. Гоцуляк М., Лагоденко П. Транспортна галузь в системі національної економіки України. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1879>

14. Гуцаленко Л. В., Гловюк А. С., Ковальчук І. В. Організація обліку та аудиту основних засобів. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/123.pdf

15. Дерманська Л. Організація обліку основних засобів в аспекті зміни положень законодавчих актів. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/10493/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf>

16. Довгалюк Н. В. Ефективність використання та відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств центрального Полісся : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Н.В. Довгалюк. Житомир, 2010. 20 с.

17. Довжик О. О. Гапонюк А. І. Особливості обліку основних засобів у сучасних умовах господарювання. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/133.pdf

18. Задніпровський О. Г., Мартинів І. К. Оцінка основних засобів в бухгалтерському обліку: засади поліваріантності.

URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2019/2019_3/9.pdf

19. Гльїн М. С., Гомзіна А. О. Економічна сутність товарів. *Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права в умовах сучасних викликів: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Ізмаїл, 16 грудня 2023 р.):* Ізмаїл: ЦФЕНД, 2023. С. 56-59.

20. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ М-ва фінансів України від 30 листоп. 1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

21. Клячківська В., Гомзіна А. Амортизація основних засобів як інструмент обліково-аналітичного забезпечення цілей сталого розвитку. Збірник праць учасників ІХ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку» (27 жовтня 2023 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2023. С. 99-102.

22. Колісник О. П., Поліщук М. С. Теоретичні аспекти обліку основних засобів. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/191.pdf

23. Колісник Т. А., Буднікова І. С. Економічна сутність основних засобів підприємства та форми їх відтворення. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/5_10_uk/41.pdf

24. Косяк А. П. Основні засоби: поняття, класифікація, вартість, первинний облік і документальне оформлення комунальними підприємствами. URL: <https://surl.li/kdkcco>

25. Кравчук С., Космін О. Сучасні підходи до організації обліку та аудиту основних засобів на підприємствах. *Студентські наукові читання 2025* : матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету, 27 листопада 2025 р. Житомир : Поліський національний університет. 2025. С. 84-88.

26. Левченко О. П. Проблеми організації обліку основних засобів та шляхи їх вирішення. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/1/193.pdf>

27. Методичні рекомендації бухгалтерського обліку основних засобів : наказ Мін-ва фінансів України від 30. 09. 2003 р. № 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text>

28. Мішура В. Б., Спіцин А. Є. Еволюція поняття, класифікація та економічна сутність основних засобів. *Науковий вісник ДГМА*. 2017. №2 (23Е). С. 149-154.

29. Мороз Ю. Ю., Гайдучок Т. С. Цифрова трансформація аудиторського бізнесу: нові горизонти та перспективи. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 5(05). С. 109-114. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/155> DOI: 10.32782/dees.5-17

30. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>

31. План рахунків бухгалтерського обліку у визначеннях та схемах : навчально-наочний посібник / Ю. С. Цаль-Цалко, Ю. Ю. Мороз, Т. С. Гайдучок [та ін.]. Житомир : Рута, 2019. 212 с.

32. Податковий кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755 / Верх. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

33. ПрАТ "Житомирське АТП 11854". Офіційний сайт. URL: <https://03116625.issuer.net.ua/>

34. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996. / Верх. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

35. Сідак М. Д., Колісник Г. М. Аудит наявності та руху необоротних матеріальних активів в системі управління підприємством. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream.pdf>

36. Смашнюк О. В. Особливості обліку основних засобів на підприємстві. URL: http://www.vtei.com.ua/images/2020/25_03_2020/3/17.pdf

37. Степаненко О. І., Чернишенко Я. Г. Альтернативні підходи в документуванні облікової інформації про об'єкти основних засобів підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 5. С. 56-61.

38. Фінансовий облік активів : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. II. / Тетяна Гайдучок, Світлана Вітер, Олеся Дем'янишина, Олена Ареп'єва ; МОН України, Поліський нац. ун-т, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – Вінниця : ДВ ТВОРИ, 2025. – 462 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/18650>

39. Чабан Л. В., Кулик Ю. М. Проблеми обліку основних засобів та шляхи їх вирішення. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/2288/1/20160428-29_TEZY_V3_P069.pdf

40. Черненко С. К. Природа основних засобів : монографія. Рівне. 2006. 84 с.

41. Шматковська Т. О Рационалізація організації облікового процесу операцій з основними засобами в аспекті підвищення ефективності використання цих активів на підприємстві. URL: <https://core.ac.uk/reader/153578590>

42. Юрків Д. І. Удосконалення організації обліку основних засобів на підприємстві. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/.pdf>

43. Яременко Л. М. Теоретичні підходи до сутності та класифікації основних засобів. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. №27 (1). С. 144-148.

44. Яцко М. В., Яцко Л. Б. Бухгалтерський облік амортизації основних засобів суб'єктів державного сектору в умовах трансформації бюджетних процесів в Україні. URL: http://www.visnyk-ekonomold.uzhnu.edu.ua/images/pubs/45/2/45_2_140-142_%D0%AF%D1%86%D0%BA%D0%BE.pdf

ДОДАТКИ